

NÁZORY SESTIER NA VZDELÁVANIE V OŠETROVATEĽSTVE V SÚČASNÝCH PODMIENKACH NA SLOVENSKU

Andrea Botíková¹, Marianna Hlavinková², Oľga Kabátová¹, Alena Dziacka¹

¹Katedra ošetrovateľstva FZSP TU Trnava

² Interná klinika FN Trnava

andrea.botikova@truni.sk; olga.kabatova@truni.sk; alena.dziacka@truni.sk

Abstrakt: Východiská: V posledných desaťročiach dochádza k snahám harmonizovať európske ošetrovateľské vzdelávanie, čo má zásadný vplyv i na vzdelávanie slovenských sestier.

Ciel': Cieľom prieskumu bolo zmapovať názory sestier na súčasné pregraduálne vzdelávanie v ošetrovateľstve na Slovensku. Metódy: Kvantitatívny prieskum bol realizovaný prostredníctvom on-line dotazníka vlastnej konštrukcie. Výber súboru respondentov bol zámerný, kritériom zaradenia do prieskumnej vzorky bola registrácia v SKSaPA (Slovenská komora sestier a pôrodných asistentiek). Celkovú prieskumnú vzorku tvorilo 805 respondentov. Výsledky: Analýzou dát sme dospeli k záveru, že so súčasným systémom vzdelávania úplne súhlasí iba 12 % sestier a až 58 % sestier je presvedčených, že vzdelávanie by sa malo vrátiť na stredné školy. Implikácie: Odporúčame komplexne preskúmať oblasť vzdelávania sestier s cieľom identifikovať problém, pre ktorý sú sestry v tejto oblasti nespokojné.

Kľúčové slová: Ošetrovateľstvo. Vzdelávanie. Názor. Postoj. Sestra. Súčasnosť.

1 ÚVOD

Za posledné desaťročia sa v Európe zrealizovalo v ošetrovateľskom vzdelávaní niekoľko reforiem, najmä v rôznych procesoch, ktoré sa ho snažia harmonizovať. Napriek týmto procesom systém ošetrovateľského vzdelávania stále nemá koherenciu (Spitzer, Perrenoud, 2006). V Európe mali zásadný vplyv na ošetrovateľské vzdelávanie smernice Európskej únie (EÚ) a Bolonská deklarácia prijatá v roku 1999. Bolonská deklarácia a jej následné procesy sú jednou z najdôležitejších reforiem vysokoškolského vzdelávania. Jej hlavným cieľom bolo vytvoriť súdržnejší, kompatibilný, porovnateľný a konkurencieschopný Európsky vysokoškolský priestor (Davies, 2008). Na dosiahnutie tohto cieľa je potrebných šesť akčných línií a to prijatie systému ľahko čitateľných a porovnateľných akademických hodností pre každú disciplínu, prijatie systému štúdia založeného v podstate na dvoch hlavných cykloch - pregraduálnom (bakalár) a postgraduálnom (magister, doktor), vytvorenie systému kreditov ECTS, prijatie dodatku k diplomu ako systému štandardizovaných informácií, podpora mobility študentov, pedagógov a podpora systému kvality vzdelávania (European Ministers of Education, 1999). V jednotlivých štátoch EÚ však stále existujú nezrovnalosti v teoretických aj klinických štúdiách a absentuje spoločné jadro učebných osnov vo vzdelávaní sestier. Realizácia týchto učebných osnov závisí od kultúr rôznych krajín, potrieb zdravotnej starostlivosti, filozofie zdravotnej starostlivosti, ekonomickej situácie, migrácie a príst'ahovalectva. Preto sa ošetrovateľské vzdelávanie rozvíja väčšinou podľa politik rôznych krajín (Salminen et al., 2010). Na Slovensku bolo od 1. septembra 2001 zrušené úplné stredné odborné štúdium v odbore všeobecná sestra, ktoré končilo maturitnou skúškou, pretože nevyhovovalo kritériám smerníc EÚ (Farkašová et al., 2009). V súčasnosti sa vzdelávanie sestier riadi Smernicou 2013/55/EÚ. Ošetrovateľskú starostlivosť poskytujú sestry, ktoré majú zákonom vymedzené kompetencie. Sú to osoby, ktoré získali profesijnú kvalifikáciu v študijných programoch

na vysokých školách, ktoré boli akreditované v súlade so smernicami Európskej únie (Boroňová, 2018). Odborná spôsobilosť na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a certifikačných pracovných činností je zakotvená v Nariadení vlády SR č. 34/2018, Z. z. v znení neskorších predpisov. Kritériá a spôsob hodnotenia sústavného vzdelávania zdravotníckych pracovníkov stanovuje Vyhláška MZSR č. 74/2019 Z. z.. Súčasnú vzdelávanie v ošetrovatelstve na Slovensku spĺňa európsky štandard a reflektuje potreby a požiadavky ošetrovateľskej praxe.

Cieľom prieskumu bolo zmapovať názory a postoje slovenských sestier na súčasné vzdelávanie v ošetrovatelstve na Slovensku so zameraním na vnímanie rozdielnosti v kompetenciách sestier a praktických sestier (zdravotníckych asistentov).

2 METÓDY

Kvantitatívny prieskum bol realizovaný prostredníctvom dotazníka vlastnej konštrukcie, ktorý bol voľne dostupný na portáli Slovenskej komory sestier a pôrodných asistentiek (SKSaPA). Prieskum prebiehal v mesiacoch december 2018 až február 2019. Výber súboru respondentov bol zámerný. Kritérium zaradenia do prieskumnej vzorky bola registrácia v SKSaPA. Celkovú prieskumnú vzorku tvorilo 805 respondentov. Prieskumu sa zúčastnili sestry rôzneho veku, vzdelania a dĺžky odbornej praxe (Tabuľka 1). Získané dáta sme vyhodnotili v programe MS Excel.

Tabuľka 1 Demografická charakteristika respondentov

Vek (v rokoch)	%	Vzdelanie	%	Dĺžka praxe (v rokoch)	%
21 – 29	19	stredoškolské	20	1 – 5	26
30 – 44	26	vyššie odborné	11	6 – 10	12
45 – 59	35	vysokoškolské I. stupňa	32	11 – 20	17
60 a viac	20	vysokoškolské II. stupňa	31	21 – 30	26
		iné	6	31 a viac	19
spolu	100		100		100

n = 805

3 VÝSLEDKY A DISKUSIA

V úvode sme zisťovali, či sa sestry stotožňujú so súčasným systémom vzdelávania v ošetrovatelstve a aký postoj k nemu majú. Zistili sme, že s vysokoškolským vzdelávaním úplne súhlasí iba 12 % sestier a až 58 % sestier si myslí, že štúdium ošetrovateľstva by sa malo vrátiť na stredné školy. Odpovede sestier sú znázornené v tabuľke 2.

Tabuľka 2 Názory sestier na vzdelávanie v ošetrovatel'stve

Názor sestier	Úplne súhlasím %	Čiastočne súhlasím %	Čiastočne nesúhlasím %	Úplne nesúhlasím %	Spolu %
Stotožnenie so súčasným vzdelávaním	12	34	28	26	100
Návrat na stredné školy	58	16	13	13	100

n = 805

Ďalej sme zisťovali, aké benefity sestry vidia vo vyššom vzdelaní. Výsledky sú uvedené v tabuľke 3. Za najväčší benefit vyššieho vzdelania považujú sestry vyššiu kvalitu starostlivosti (23 %), väčšie kompetencie (15 %), vyšší plat (15 %) a kariérny postup (15 %). Iba 7 % sestier úplne súhlasilo s tvrdením, že čím vyššie vzdelanie, tým vyššie postavenie v spoločnosti.

Tabuľka 3 Benefity vyššieho vzdelania

Benefity	Úplne súhlasím %	Čiastočne súhlasím %	Čiastočne nesúhlasím %	Úplne nesúhlasím %	Spolu %
Vyšší plat	15	39	16	30	100
Kariérny postup	15	52	17	16	100
Vyššie postavenie v spoločnosti	7	31	23	39	100
Vyššie kompetencie	17	43	21	19	100
Vyššia kvalita starostlivosti	23	26	26	25	100

n = 805

Názory na vzdelávanie v ošetrovatel'stve mali možnosť sestry vyjadriť percentuálne aj slovné. Percentuálne uviedlo pozitívny postoj k vzdelávaniu iba 35 % sestier, 9 % sestier sa nevyjadrilo a až 56 % sestier uviedlo, že k súčnému vzdelávaniu v ošetrovatel'stve má negatívny postoj. V nasledujúcej časti (Tabuľka 4) uvádzame najčastejšie a najzaujímavejšie slovné odpovede sestier na súčasné ošetrovatel'ské vzdelávanie.

Tabuľka 4 Názory sestier na vzdelávanie v ošetrovatel'stve

Pozitívne názory (35 %)	Negatívne názory (56 %)
„sestra by mala mať minimálne Bc. vzdelanie a kontinuálne sa vzdelávať s podporou zamestnávateľa“	„Pre prax je dôležitá špecializácia v odboroch, vysokoškolské vzdelanie je dôležité pre výkon funkcie.“
„Je mimoriadne potrebné.“	„Je komplikované.“

„sestra má mať v dnešnej dobe vysokoškolské vzdelanie, minimálne Bc.“

„Chcelo by to rozhodne viac praxe.“

„sestry sa majú vzdelávať, vysokoškolsky vzdelané sestry majú viac vedomostí, ktoré využívajú v praxi“

„Systém by sa mal mierne upraviť, ale to si vyžaduje komplexné riešenie zo strany štátu, vzdelávacích inštitúcií a v neposlednom rade aj zo strany sestier.“

„Je dôležité“ „Vždy sa treba vzdelávať, mení sa zdravotníctvo, spôsoby liečby...“

„treba vrátiť stredné zdravotnícke školy“

„Príprava na získanie odbornej spôsobilosti pre výkon povolania sestry je dobré a v súlade s EU legislatívou“

„sestry sa vzdelávajú, majú dostatok kvalitných vedomostí ale v spoločnosti aj tak nič neznamenajú pre pacientov sú to len obyčajné slúžky“

„Sestry by mali mať vysokoškolské vzdelanie a mali by sa v praxi venovať odborným činnostiam. Ošetrovateľskú starostlivosť by mali vykonávať asistentky sestry so strednou školou, čo je rovnako dôležité povolanie a obe by mali byť náležite ohodnotené.“

„Nemá sa kto postarať o pacientov lebo vysokoškolsky vzdelané sestry nebudú „prebaľovať“ pacientov a to je veľký problém v dnešnej dobe len sa sedí a ťuká do počítača a píše na papieri a pacient je niekde na samom konci.“

„vzdelaná sestra = vyššia bezpečnosť pre pacienta“

„Ponechala by som SZŠ ale s takou náplňou štúdiá ako bola pred 20 rokmi resp. aby bola naplnená legislatíva, môže byť 5 ročné a sestry by získali titul diplomovaná sestra. V súčasnosti sa málo hodín venuje pediatrickému ošetrovateľstvu či už v teoretickej výučbe ako aj praktickej.“

„lepšia pripravenosť na povolanie“

„Zbytočné, postačuje to čo sa vyučovalo na SZŠ.“

„kritické myslenie, väčšia samostatnosť“

„nedomyšlené...nezohľadňuje potreby praxe“

Väčšina európskych krajín podporuje akademizáciu ošetrovateľstva, ktorá zahŕňa prevod vzdelávania sestier na univerzity alebo na iné vysokoškolské inštitúcie. Tento proces je však v mnohých európskych štátoch v rôznych štádiách a to najmä kvôli historickým vplyvom a politickým tlakom (Jackson et al., 2009). Slovenské zdravotnícke školstvo sa snaží zabezpečiť vysokú pripravenosť zdravotníckych pracovníkov, teda aj sestier. Na to, aby dokázali zvládnuť náročné situácie, musia mať na vysokej úrovni profesionalitu, morálne presvedčenie a empatiu. Sestry musia byť pohotové a mať individuálny a tvorivý prístup k jednotlivcom a skupinám. Všetky zmeny vo vzdelávaní sestier, ktoré počas minulosti nastali, viedli k súčasnému cieľu zabezpečiť čo najvyšší stupeň rozvoja odborných vedomostí, zručností a osobnostných schopností, vrátane plného uvedomenia si potreby ďalšieho vzdelávania sestier, s cieľom zabezpečiť kvalitnú a odbornú zdravotnú a ošetrovateľskú starostlivosť (MZSR, 2011). Hoci od zavedenia súčasného spôsobu vzdelávania ubehlo už 18 rokov, stále sa stretáva s nepochopením a negatívnym postojom nielen z radov laikov, ale i samotných sestier. Celosvetový dopyt po vysokoškolskom vzdelávaní je spôsobený zvyšujúcimi sa potrebami trhu práce pre vysokokvalifikovaných pracovníkov, ako sú i sestry (Baumann, Blythe, 2008). V našom prieskume sme zistili, že iba 12 % sestier sa úplne stotožňuje so súčasným vzdelávaním v ošetrovateľstve a až 58 % z nich úplne súhlasí s názorom, že vzdelávanie sestier by sa malo vrátiť na stredné zdravotnícke školy. Čakloš (2017) zisťoval, aký názor majú sestry na pregraduálne vzdelávanie. Sestry, ktoré absolvovali vysokoškolské štúdium, boli toho názoru, že po absolvovaní vysokej školy sú viac vyspelé a prístupujú k vzdelávaniu

zodpovednejšie. Tie sestry, ktoré s vysokoškolským vzdelávaním nesúhlasili, naopak tvrdili, že v minulosti stredoškolské vzdelanie postačovalo. Massimi et al. (2017) zistili, že sestry, ktoré absolvovali vysokoškolské štúdium, hodnotili získané vedomosti a zručnosti, ako užitočné pre ich profesionálny život. Sú expertmi vo svojom odbore, získali profesionálny rast a štúdium celkovo hodnotia ako veľmi dobré alebo excelentné. Štúdiá, ktorú vykonali Watkins et al. (2011) odhalila, že absolvovanie vysokoškolského štúdia sestrám zvýšilo osobnostnú aj profesionálnu sebadôveru, vyskytli sa nové roly v povolani sestier, rozšírila sa multidisciplinárna spolupráca a sestry znovuobjavili ošetrovateľstvo. V našom prieskume sme zistili, že respondenti považujú za najväčší benefit vyššieho vzdelania vyššiu kvalitu starostlivosti, vyššie kompetencie, vyšší plat a kariérny postup. Vzdelávanie je pre sestry neoddeliteľnou súčasťou profesie pre poskytovanie čo najodbornejšej a najbezpečnejšej ošetrovateľskej starostlivosti. To, že vyššie vzdelanie je priamo úmerné kvalite poskytovanej starostlivosti dokazujú mnohé zahraničné výskumy. Audet et al. (2018) zistili, že vyšší stupeň vzdelania u sestier je spojený s nižším výskytom rizík zo zlyhania. Ball et al (2018) vo svojej štúdií zistili, že najčastejšou príčinou pochybenia v ošetrovateľskej starostlivosti je nedostatok času na pacientov, kedy sestra nestíha dokončiť všetku nevyhnutnú ošetrovateľskú starostlivosť. Štúdiá taktiež potvrdila, že ošetrovateľská starostlivosť poskytovaná sestrami s vyšším vzdelaním je spojená s nižšou pooperačnou úmrtnosťou. Vzdelanie sestier je priamo úmerné ich kompetenciám. Kompetencie sestier sú na Slovensku odstupňované podľa vzdelania a dĺžky praxe. Sestry sú rozdelené do štyroch kategórií – registrovaná sestra, sestra so špecializáciou, sestra s pokročilou praxou a sestra pre riadenie ošetrovateľskej praxe.

Registrovaná sestra je sestra, ktorá nadobudla odbornú spôsobilosť v bakalárskom študijnom programe. Sestra špecialistka je sestra, ktorá získala odbornú spôsobilosť na výkon špecializovaných pracovných činností. Sestra s pokročilou praxou je sestra, ktorá získala odbornú spôsobilosť v bakalárskom aj magisterskom študijnom programe v študijnom odbore ošetrovateľstvo a špecializáciu v príslušnom špecializačnom odbore, a ktorá následne získala päť ročnú odbornú prax v príslušnom špecializačnom odbore. Sestrou s pokročilou praxou je taktiež sestra, ktorá získala vysokoškolské vzdelanie v bakalárskom aj v magisterskom študijnom programe v študijnom odbore ošetrovateľstvo a nadobudla najmenej osemročnú odbornú prax. Sestra pre riadenie ošetrovateľskej praxe je sestra, ktorá dosiahla rovnaké vzdelanie a prax ako je uvedené vyššie pri sestre s pokročilou praxou (Böszörményiová, 2018).

Naopak najmenej sestier v našom prieskume úplne súhlasilo s tvrdením, že čím vyššie vzdelanie, tým vyššie postavenie v spoločnosti sestra má. Profesia sestry patrí medzi pomáhajúce profesie, ktoré si vyžadujú celého človeka, a tie aj napriek veľkej psychickej a fyzickej náročnosti zrejme nikdy nebudú spoločensky ani finančne dostatočne docenené aj napriek tomu, že ide o jedinečné a nenahraditeľné povolanie pri poskytovaní ošetrovateľskej starostlivosti (Ištoňová et al., 2010).

ZÁVER

Vzdelávanie je neoddeliteľnou súčasťou praxe každej sestry pri poskytovaní odbornej a kvalifikovanej ošetrovateľskej starostlivosti. Je prevenciou vzniku pochybenia, neprofesionálnej starostlivosti a poškodenia pacienta. Na základe dát, ktoré sme získali v našom prieskume môžeme zhodnotiť, že rozpoltenosť názorov samotných sestier na vzdelávanie v ošetrovateľstve je skutočne nesmierna. V rámci pregraduálneho vzdelávania je potrebné rozvíjať a podporovať výskum v oblasti vzdelávania sestier, orientovať sa na identifikovanie problému, pre ktorý nie sú sestry stotožnené so súčasným spôsobom vzdelávania. Tiež odporúčame zvýšiť informovanosť sestier, ale i laickej verejnosti o dôležitosti vyššieho vzdelania v ošetrovateľstve z dôvodu profesionálneho rastu a zlepšenia multidisciplinárnej spolupráce. Účelom tohto rukopisu je zdôrazniť nevyhnutnosť spoločných vzdelávacích štandardov pre regulované povolanie sestier. V súvislosti so vzdelávaním sestier na celoeurópskej úrovni by bolo vhodné vytvoriť a aplikovať medzinárodný vzdelávací program pre sestry jednotný a platný vo všetkých krajinách EÚ.

LITERATÚRA

- Audet, L. et al. (2018). Association between nurse education and experience and the risk of mortality and adverse events in acute care hospitals: A systematic review of observational studies. *Nurse Education Today*, 80(4), 128-146.
- Ball, J. E. et al. (2018). Post-operative mortality, missed care and nurse staffing in nine countries: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*, 78(4), 10-15.
- Baumann, A., Blythe, J. (2008). Globalization of Higher Education in Nursing. *The Online Journal of Issues in Nursing*, 13(2), 4.
- Boroňová, J. (2018). Vybrané témy z ošetrovateľskej problematiky. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis. 320 s.
- Böszörményiová, J. (2018). Sestry, máte viac kompetencií. *MediPRÁVNIK* [online]. [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: <https://www.medipravnik.sk/clanky/sestry-mate-viac-kompetencii-313/>.
- Čakloš, M. (2017). Názory sestier na pregraduálne vzdelávanie v profesii sestera. Slovenská komora sestier a pôrodných asistentiek [online]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://www.sksapa.sk/monitoring-medii/sestra-nazory-sestier-na-pregradualne-vzdelavanie-v-profesii.html>.
- Davies, R. (2008). The Bologna process: The quite revolution in higher education. *Nurse Education Today*, 28(4), 935-942.
- European Ministers of Education (1999). Bologna Declaration. [online]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://europe.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>.
- Farkašová, D. a kol. (2009). Ošetrovateľstvo – teória. 3. vyd. Martin:Osveta, 2009. 245 s.
- Ištoňová, M., Palát, M., Čechov-Špirková, A. (2010). Ergonomické princípy v pracovnej činnosti sestry. Dolista, J. (ed.) *Práce pomáhajúcich profesií v oblasti zdravotníctva a sociálnej starostlivosti*. Praha: Evropské vzdělávací centrum, 2010. s. 137- 149.
- Jackson, C. et al. (2009): A review of nurse educator career pathways; a European perspective. *Journal of Research in Nursing*, 14(2), 111-122.
- Massimi, A. et al. (2017). Quality and relevance of master degree education for the professional development of nurses and midwives. *Nurse Education Today*. 53(3), 54-60.
- Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej Republiky (2011). *Príprava na výkon povolania*. [online]. [cit. 2018-09-29] Dostupné z: <http://www.health.gov.sk/?priprava-na-vykon-povolania-1>
- Salminen, L. et al. (2010). Future challenges for nursing education – A European perspective. *Nurse Education Today*, 30(3), 233-238.
- Spitzer, A., Perrenoud, B. (2006). Reforms in nursing education across Western Europe: from agenda to practice. *Journal of Professional Nursing*, 22(3), 150-161.
- Watkins, D. (2011). The influence of Master education on the professional lives of British and German nurses and the further professionalization of nursing. *JAN Leading Global Nursing Research*. 67(12), 2605-2614.

**NURSES' OPINIONS ABOUT NURSING EDUCATION
IN CURRENT CONDITIONS IN SLOVAKIA**

Abstract: Background: In recent decades, efforts have been made to harmonize European nursing education, which has essentially impacted the education of Slovak nurses. Objective: The aim of the survey was to map nurses' opinions about current pregraduate nursing education in Slovakia. Methods: The quantitative survey was carried out through an online questionnaire of our own design. The respondents had to be registered in SKSaPA (Slovak Chamber of Nurses and Midwives). The total survey sample consisted of 805 respondents. Results: Only 12 % of nurses fully agree with the current education system and 58 % of nurses believe that nurses should be trained at vocational schools. Implications: We recommend a comprehensive assessment of nursing education in order to identify the primary source of nurses' dissatisfaction with current nursing education.

Key words: Nursing. Education. Opinion. Nurse. Present.